

به نام خدا

رشد اجتماعی و مسؤلیت پذیری دانش آموزان ابتدایی بر اساس سبک‌های فرزند پروری والدین

مولفان :

مریم عباسی دویرانی

هاجر تختی نجف آباد

زهرا مقتدر آقباش

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: عباسی دويرانی، مریم، ۱۳۵۴
عنوان و نام پديدآور: رشد اجتماعی و مسؤليت پذيری دانش آموزان ابتدایي براساس سبک های فرزند پروری والدین / مولفان مریم عباسی دويرانی، هاجر تختی نجف آباد، زهرا مقتدر آقباش.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهري: ۱۰۶ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۴۱۳-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: دانش آموزان - رشد اجتماعی - مسؤليت پذيری ابتدایي - سبک های فرزند پروری والدین
شناسه افزوده: تختی نجف آباد، هاجر، ۱۳۵۳
شناسه افزوده: مقتدر آقباش، زهرا، ۱۳۵۶
رده بندی کنگره: LB۱۰۳۰/۰
رده بندی دیویی: ۳۷۲/۵۷
شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۲۰۸۹۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: رشد اجتماعی و مسؤليت پذيری دانش آموزان ابتدایي
براساس سبک های فرزند پروری والدین
مولفان: مریم عباسی دويرانی - هاجر تختی نجف آباد - زهرا مقتدر آقباش
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرایي، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زیرجد
قیمت: ۱۰۶۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۴۱۳-۰
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

فصل اول : کلیات	۷
مقدمه	۷
تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها	۱۲
تعریف نظری	۱۲
فصل دوم : ادبیات نظری	۱۳
بخش اول مبانی نظری	۱۳
رشد اجتماعی	۱۳
فرایند اجتماعی شدن	۱۶
نشانه های رشد اجتماعی	۱۷
ابعاد رشد اجتماعی	۱۹
اهداف اجتماعی شدن	۲۱
نظریه روان پویشی فروید	۲۳
نظریه روانی - اجتماعی اریکسون	۲۴
نظریه پیازّه	۲۵
نظریه کلبِرگ	۲۵
نظریه بندورا	۲۶
نظریه بندورا (یادگیری مشاهده‌ای) چهار مرحله دارد	۲۸
روابط و تعامل‌ها در خانواده	۳۰
روابط والدین با فرزندان	۳۰

۳۲	محبت والدین
۳۲	درگیری و اصطحکاک بین والدین
۳۲	جنسیت فرزند
۳۳	برادران و خواهران
۳۴	وضعیت اجتماعی - اقتصادی
۳۵	اهمیت و نقش خانواده در رشد اجتماعی
۳۶	نقش الگویی والدین در رشد اجتماعی کودکان
۳۸	مبانی نظری مسئولیت پذیری
۳۸	تعاریف مسئولیت
۴۱	ابعاد مسئولیت پذیری
۴۱	بعد شناختی
۴۲	بعد عاطفی
۴۳	بعد عملکردی
۴۳	انواع مسئولیت پذیری
۴۵	عناصر مسئولیت پذیری:
۴۶	اهمیت مسئولیت پذیری
۴۷	عوامل مؤثر در رشد مسئولیت
۴۸	مسئولیت پذیری و خانواده
۴۹	شیوه‌های تربیتی والدین و احساس مسئولیت
۵۱	موانع مسئولیت پذیری در محیط خانواده

- ۵۱ شریط و مقدمات مسئولیت‌پذیری
- ۵۲ مسئولیت‌پذیری از دیدگاه روانشناسان
- ۵۲ دیدگاه فرانکل: وجودگرایان
- ۵۴ دیدگاه آدلر و روان‌شناسی فردی:
- ۵۵ دیدگاه پرز، گشتالت درمانی:
- ۵۶ دیدگاه اریک برن، تحلیل تبادلی:
- ۵۷ دیدگاه گلاسر، واقعیت درمانی:
- ۵۹ دیدگاه گوردون آلپورت و شخص بالغ و سالم:
- ۶۰ دیدگاه آلبرت ایس، منطقی - هیجانی:
- ۶۱ ویژگی‌های افراد مسئولیت‌پذیر
- ۶۲ مسئولیت‌پذیری چگونه در فرزندان شکل می‌گیرد؟
- ۶۴ انتخاب و مسئولیت‌پذیری
- ۶۶ تشویق درست، برگ برنده والدین
- ۶۶ آثار و فواید مسئولیت‌پذیری
- ۶۹ مبانی نظری سبک‌های فرزندپروری
- ۶۹ تاریخچه سبک‌های فرزندپروری
- ۷۱ ابعاد سبک‌های فرزندپروری
- ۷۲ انواع سبک فرزندپروری
- ۷۳ ویژگی‌های والدین با سبک فرزندپروری مستبدانه:
- ۷۶ سبک آسان‌گیر (سهل‌گیرانه)

۷۸.....	مناسب‌ترین سبک فرزند پروری
۷۹.....	نظریه بامریند
۸۱.....	نظریه آدلر
۸۳.....	الگوی شفر
۸۳.....	نظریه وینترباتم
۸۵.....	منابع
۸۵.....	منابع فارسی
۱۰۱.....	منابع انگلیسی

فصل اول

کلیات

مقدمه

انسان موجودی است اجتماعی و با فرهنگ که ادامه حیات برای او به صورت انفرادی تقریباً غیر ممکن است چرا که دوام و پایداری حیات آدمی در ارتباط با دیگران است و این تعامل لازمه رشد اجتماعی^۱ فرد است (چشمه، ۱۳۸۹). منظور از رشد اجتماعی به دست آوردن آن دسته از مهارت های اجتماعی است که فرد را قادر می سازد با جامعه ای هماهنگ و سازگار شود. رشد اجتماعی نیز همانند رشد جسمی و ذهنی یک کمیت پیوسته است و به تدریج به کمال می رسد (شعاری نژاد، ۱۳۸۷). این موجود اجتماعی (انسان) با محیط های مختلف در ارتباط است از هر محیطی چیزی می آموزد تا در مجموع از فرد بدون هویت به شخصی اجتماعی تبدیل شود و دارای هویت گردد (نیک گهر، ۱۳۸۷).

رشد اجتماعی یکی از ابعاد مهم رشد کودکان و نوجوانان است که بر تمامی جوانب زندگی آنها تاثیر می گذارد. افرادی که از مهارت های اجتماعی لازم برخوردارند در مسیر زندگی با سهولت بیشتری با مسائل کنار می آیند و به طور کلی در موقعیت های زندگی موفق تر عمل می کنند (شاهسواری، ۱۳۹۱). وجود مهارت هایی چون همکاری^۲، مسئولیت پذیری^۳، همدلی^۴، خویشتن داری^۵ و خود اتکایی^۶ از مولفه های رشد اجتماعی است (نظری نژاد، ۱۳۸۷). هم چنین وایتزمن^۷ (۱۳۸۷)، نشانه های یک انسان رشد یافته اجتماعی را چنین بیان کرده است: استقلال و پذیرش مسئولیت، ارتباط و سازگاری با دیگران، آینده نگری، امیدواری و

^۱. social development

^۲. cooperation

^۳. responsibility

^۴. empathy

^۵. continency

^۶. self- reliance

^۷. Yaytzman, A

خوش بینی، میانه روی و شوخ طبعی. انسان اجتماعی از دیرباز برای زیستن ناگزیر به همکاری با هموعان خود و قبول مسئولیت بوده؛ چرا که نیازهای او به کمک و همیاری دیگران مرتفع شده است (ستوده، ۱۳۹۰).

در زیستن و در جریان پاسخ دهی متقابل به نیازهای یکدیگر باید به مهارت های اجتماعی مجهز بود. این مهارت ها مجموعه ای از پاسخ های لازم را فراهم می کنند تا بدان وسیله فرد بتواند به طور موثر زندگی کند، بیاموزد و کار کند. مسئولیت پذیری هم یک مهارت اجتماعی است که نقش آن در زندگی اجتماعی و شخصی از جمله مباحث مورد توجه دانشمندان و به خصوص روانشناسان بوده است (صفوی زاده و شیران، ۱۳۸۵). حوزه مسئولیت انسان شامل مسئولیت فردی، خانوادگی، اجتماعی، نزدیکان و مسئولیت در برابر عهد و پیمان الهی است (فرهادیان، ۱۳۹۳). از آنجا که احساس مسئولیت بیانگر نوعی نگرش و مهارت است، مانند هر نوع نگرش و مهارتی، آموختنی و اکتسابی است (بروئر، به نقل از فولاد چنگ، ۱۳۸۲). این مهارت، یکباره حاصل نمی شود بلکه به تدریج از ابتدای زندگی ایجاد می شود. در واقع یک شخص هرگز نمی تواند رفتار مسئولانه از خود نشان دهد مگر آنکه در طول زندگی آموخته باشد (ماسن و همکاران، ۱۳۹۲).

عوامل متعددی بر رشد اجتماعی کودک و نوجوان موثر است که به دو دسته عوامل خارج از خانواده (مدرسه، معلم، همسالان، جامعه، تلویزیون و رسانه های جمعی) و عوامل داخل خانواده (روابط و تعامل در خانواده، روابط والدین با فرزندان، هم چشمی و حسادت میان خواهران و برادران) تقسیم می شوند (شاهسواری، ۱۳۹۱). در این بین، خانواده، اولین و مهم ترین نقش را در رشد شخصیت و اجتماعی شدن کودک بر عهده دارد. مهم ترین عامل خانوادگی در تعیین شیوه رفتار اجتماعی کودک، شیوه ای است که از سوی والدین برای پرورش فرزند برگزیده می شود. روش هایی که والدین برای اجتماعی کردن کودک به کار می برند، به شدت تحت تاثیر محله، مدرسه، خرده فرهنگ و فرهنگ گسترده ای است که خانواده در آن زندگی می کند. این روش ها تحت تاثیر خصوصیات کودک نیز قرار دارند (منشی طوسی، ۱۳۸۸).

روابط مطلوب میان والدین و فرزندان در سلامت روان فرزندان تاثیر فراوان دارد (پرچم و همکاران، ۱۳۹۱). اولین تماس و ارتباط کودک با محیط از طریق پدر و مادر و خواهران و برادران است و تقلید از رفتارهای آنان شیوه زندگی او را مشخص می سازد. چنانچه رفتار اعضای خانواده بر دوستی و پذیرش و رفتار متقابل متکی باشد کودک احساس امنیت و آرامش

می کند و بر اثر رشد اجتماعی مطلوب و تقویت اعتماد به نفس، قدرت سازگاری بیشتری با محیط به دست می آورد و آماده پذیرش مسئولیت ها و نقش های گوناگون اجتماعی در مراحل بعدی زندگی می شود (شفیع آبادی، ۱۳۷۳). هم چنین وظیفه والدین در برقراری جوی مسئولیت پذیر در خانه مهم است. چنین جوی در مورد تصمیم گیری ها و پیامد های آنها، اطلاعاتی به کودکان می دهد و منابعی برای آنها مهیا می سازد تا بتوانند تصمیمات صحیحی بگیرند که در زندگی بزرگسالی نیز به دردمشان بخورد (انگجی، ۱۳۹۰).

کودکان از طریق مشاهده و تقلید، مهارت های اجتماعی جدید را کسب می کنند (امیری، ۱۳۸۶). حال با توجه به نقش تقلید و الگو برداری^۱، همانندسازی و یادگیری غیرمستقیم کودکان از والدینشان که خصوصا در سنین پائین تر نقش بسزایی در یادگیری مهارت های اجتماعی کودکان دارد و کودکان زمان زیادی را در خانواده به سر می برند و بیش از همه افراد با والدین ارتباط برقرار می کنند و در نتیجه، تعاملات والدین با یکدیگر و با فرزندان اهمیت زیادی در روند یادگیری مهارت های اجتماعی و در نهایت رشد اجتماعی آنها دارد. بنابراین فراهم آوردن محیط مساعد و هم چنین آشنایی والدین با روش های فرزند پروری کار آمد، در پرورش مسئولیت پذیری و رشد اجتماعی کودکان می تواند نقش بسیار با اهمیتی در کیفیت زندگی حال و آینده و موفقیت آنان داشته باشد. لذا، در این پژوهش چگونگی تعاملات والدین با فرزندان یا سبک های فرزند پروری و رابطه آنها با مسئولیت پذیری و رشد اجتماعی در کودکان بررسی می گردد.

۲-۱ بیان مسأله

تربیت برای همه ی ملت ها، مسئله مهمی بوده است. رابطه بین کودکان و والدین و سایر اعضای خانواده را می توان به عنوان نظام و یا شبکه ای دانست که در کنش متقابل با یکدیگر هستند. این نظام به طور مستقیم و غیر مستقیم، از طریق سبک ها و روش های مختلف فرزندپروری در کودکان تاثیر می گذارد. فرزندپروری شامل روش ها و رفتارهایی است که والدین برای تربیت فرزندان به کار می برند. روش تربیتی والدین بر جنبه های مختلف رشد فرزندان تاثیر می گذارد. در واقع پایه و اساس فرزندپروری مبین تلاش های والدین برای کنترل و اجتماعی کردن کودکانشان است. اگر چه والدین ممکن است در چگونگی کنترل و اجتماعی

^۱.imitation & modeling

کردن فرزندان خود با یکدیگر متفاوت باشند ولی به نظر می رسد که همه ی آنها در تعلیم و تربیت و نظارت بر فرزندان نقش اولیه را بر عهده دارند(پرنده، ۱۳۸۹).

در جریان رشد کودک، محیط و شرایط خانواده، هم یک عامل مثبت و مهیا کننده ی زمینه های رشد و هم یک عامل مخل و بازدارنده است. در این میان عوامل نظام تربیتی خانواده و یا به تعبیری دیگر، روش های تربیتی والدین، یکی از عوامل مهم در شکل گیری شخصیت کودکان است (کميجانی و ماهر، ۱۳۸۶). از دهه ی ۱۹۲۰ تا زمان حاضر، روانشناسان رشد مشتاقانه و بی وقفه، روند تاثیر گذاری شیوه های تربیتی والدین بر رشد مهارت های اجتماعی و کسب شایستگی و موفقیت کودکان را مورد توجه قرار داده اند و به چگونگی تاثیر والدین بر رشد مهارت های اجتماعی کودکان علاقمند بوده اند (برهمند، ۱۳۸۱).

روش های متفاوتی برای فرزند پروری مطرح شده است. شناخته ترین توصیف از شیوه های فرزند پروری^۱، بر اساس پژوهش های دیانا بامریند^۲ قرار دارد (وولفولک^۳، ۲۰۰۷). بامریند، سه سبک فرزند پروری مستبدانه^۴، مقتدرانه^۵ و سهل گیرانه^۶ را با در نظر گرفتن کنترل والدینی ارائه کرده است. بامریند بیان می کند والدین دیکتاتور (مستبد)، تعامل های سرد همراه با کنترل زیاد را بر فرزندان اعمال می کنند والدین مقتدر کنترل خود را همراه با گرمی و پاسخگویی بر فرزندان دارند در حالی که والدین سهل گیر انتظارات اندکی از فرزندان خود داشته و آنها در مقابل فرزندان خود پاسخگو هستند ولی هیچ کنترلی روی فرزندان خود ندارند (بامریند، ۱۹۹۱، به نقل از محب راد و همکاران، ۱۳۸۵).

پژوهش های انجام شده بر روی سه سبک نشان داده است که این سبک ها ممکن است پیامد های مثبت و منفی را در کودکان افزایش یا کاهش دهد (هارت^۷ و همکاران، ۱۹۹۸). با توجه به تاثیر انکارناپذیر خانواده بر اجتماعی شدن فرزندان، تحقیقات گوناگونی در این زمینه صورت گرفته است که هر کدام از آنها این مسئله را از زاویه ای بررسی نموده اند. از جمله این تحقیقات می توان به موارد زیر اشاره کرد: نتایج پژوهش بقائیان (۱۳۹۰) نشان داد که سبک فرزند

^۱.parenting styles

^۲.Baumrind, D

^۳.Wolfolk

^۴.authoritarian

^۵.authoritative

^۶.permissive

^۷.Hart

پروری مستبدانه و عزت نفس می تواند به طور معنی داری اهمالکاری^۱ را پیش بینی کند و دو سبک فرزند پروری مقتدرانه و سهل گیر رابطه معنی داری با اهمالکاری نداشتند. هم چنین نتایج پژوهش یوسفی (۱۳۸۳)، هدایتی و همکارانش (۱۳۸۷)، بورنستین و بورنستین^۲ (۲۰۰۷)، همگی نشان داد والدینی که از سبک های فرزند پروری اقتداری استفاده می کنند فرزندان آنها از شایستگی اجتماعی و مهارت های اجتماعی بالاتر، میزان مسئولیت پذیری بیشتر، و صلاحیت بیشتری در روابطشان با همسالان خود برخوردار هستند ولی در فرزندپروری استبدادی و سهل گیر، این چنین نیست.

تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش های قبلی این است که در این پژوهش، پژوهشگر می خواهد رابطه سبک های فرزندپروری با مسئولیت پذیری و رشد اجتماعی کودکان را به صورت دقیق تر در کنار هم، در بیان جامعه آماری و نمونه منتخب و در قالب پرسشنامه های مناسب و دقیق در بعضی از مدارس ابتدایی پسرانه شهرستان ارومیه مورد بررسی قرار دهد تا بدین وسیله انواع سبک های فرزندپروری رایج در جامعه آماری خود را نشان داده و نتایج آن را در رابطه با رشد اجتماعی و مسئولیت پذیری کودکان توضیح دهد.

علت پرداختن به این مسئله مهم، توجه به یکی از مهم ترین نقش های خانواده به عنوان نخستین عامل در اجتماعی کردن و پرورش حس مسئولیت پذیری کودکان است و در نهایت محقق در صدد است تا بداند که چرا با وجود این همه حمایت و خدمت به فرزندان، آنها چنانکه شایسته و بایسته است از نظر اجتماعی به آن رشد مورد انتظار ما نمی رسند و از انجام تکالیف و وظایف خود کوتاهی کرده و باید مرتباً آنها را به اصطلاح هل داد به حدی که از بیان تذکرات پی در پی و البته در بسیاری از موارد بی نتیجه، خسته و درمانده شده ایم؟ و این مسأله را بررسی کنیم که آیا بین سبک های فرزندپروری با مسئولیت پذیری و رشد اجتماعی کودکان رابطه وجود دارد؟

^۱.negligence

^۲.Bornstien & Bornstien

تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها

تعریف نظری

سبک فرزندپروری، نحوه ی مدیریت والدین و نوع ارتباطی است که با کودک در منزل برقرار می شود (بامریند، ۱۹۹۱).

تعریف عملیاتی

مجموع نمره ای است که فرد از پرسشنامه شیوه های فرزند پروری والدین بامریند به دست می آورد.

تعریف نظری

مسئولیت پذیری یعنی قابلیت پذیرش، پاسخگویی و به عهده گرفتن کاری که از کسی درخواست می شود و شخص حق دارد که آن را بپذیرد و یا رد کند (رفعتیان، ۱۳۹۲).

تعریف عملیاتی

نمره ای است که فرد از پرسشنامه مسئولیت پذیری نوجوانان به دست می آورد.

تعریف نظری

رشد اجتماعی یکی از جنبه های رشد آدمی است و منظور از آن این است که فرد بتواند روابط اجتماعی برقرار کند یا رشد و نمو لازم برای برقراری روابط اجتماعی بدست آورده باشد و به عبارت دیگر وقتی فرد یاد گرفت که با معیارها، خلیقات و سنتها همنوایی کند و به مرحله ای رسید که توانست با جامعه اش ارتباط و تعاون داشته باشد می گوییم از لحاظ اجتماعی به رشد و تکامل رسیده شده است (شعاری نژاد، ۱۳۸۷).

تعریف عملیاتی

نمره ای است که فرد از پرسشنامه رشد اجتماعی وایتزمن به دست می آورد.

فصل دوم

ادبیات نظری

بخش اول مبانی نظری

رشد اجتماعی

رشد، عبارت است از تغییراتی که به طور منظم در ارگانیسم موجود زنده پدید می‌آید و با پیشرفت و تکامل همراه است و هدف مشخصی را در بر می‌گیرد. رشد، عبارت است از یک سلسله تغییرات جسمی و روانی که از طریق این تغییرات، فرد، پیوسته در حالت تعادل جسمانی و روانی باقی بماند و به کمال برسد. این تغییرات به طور منظم در طرح منظم و معینی صورت می‌گیرد. بعضی از روان‌شناسان، رشد را جریانی می‌دانند که در آن تغییرات درونی یا فیزیولوژیکی با جنبه‌های روانی ترکیب می‌شوند و فرد را برای روبرو شدن با محیط یا موقعیت جدید قادر می‌سازند. رشد و تکامل بطور کلی ابعاد زیر را در بر می‌گیرد: رشد بدنی، رشد ذهنی، رشد عاطفی و در نهایت رشد اجتماعی. (هاشمیان، ۱۳۹۱). انسان اصالتاً موجودی است اجتماعی و جنبه اجتماعی رشد فرد، پایه و اساس زندگی انسانی او را تشکیل می‌دهد لازمه زندگی اجتماعی، آمادگی روانی، برخورداری از مهارت‌های اجتماعی، اعتماد به نفس و قدرت سازگاری اجتماعی است (افروز، ۱۳۹۱).

جنبه‌های اجتماعی رشد، اساس زندگی انسانی فرد را تشکیل می‌دهد. انسان به معنی دقیق حیوانی فرهنگی است، جنبه‌های عقلانی حیات وی نیز در زمینه اجتماعی رشد می‌کند. ادامه زندگی انسانی جز در جامعه جریان پیدا نمی‌کند. فرد باید با دیگران به سر ببرد و نقش خود را در خانواده و جامعه ایفا نماید. (هاشمیان، ۱۳۹۱).

رشد اجتماعی، تکامل روابط اجتماعی فرد است در واقع رشد اجتماعی مستلزم هماهنگی با گروه اجتماعی و پیروی از هنجارها، (موازیین سلوک اجتماعی) و سنت‌های آن است. احساس

وحدت با گروه اجتماعی، درک روابط متقابل میان اعضای آن و همکاری با دیگران از دیگر ملزومات رشد اجتماعی است. برای رسیدن به این مرحله از رشد اجتماعی، کودک می‌بایست علایق خود را دگرگون کرده، به شیوه‌های جدید، رفتار را فرا گیرد و دوستان جدیدی برگزیند (احدی و بنی جمال، ۱۳۸۸). در تعریف دیگری از شعاری نژاد (۱۳۹۲)، چنین عنوان شد « منظور از رشد اجتماعی، رشد و تکامل فرد در روابط اجتماعی است به طوری که بتواند با افراد جامعه‌اش هماهنگ و سازگار باشد ». زمانی فرد را اجتماعی می‌خوانند که نه تنها با دیگران باشد، بلکه با آنها همکاری کند. به عبارتی اجتماعی شدن به آن شکل یادگیری گفته می‌شود که به سازگاری با جامعه و محیط فرهنگی منجر می‌شود.

رشد اجتماعی فرایندی است که از طریق آن فرد آگاهی‌ها، ارزش‌ها، برقراری روابط اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی را کسب می‌کند و این اکتسابات او را قادر می‌سازد تا با جامعه وحدت یا به نحوی انطباق یافته، رفتار کند (ستوده، ۱۳۸۶). رشد اجتماعی یکی از ابعاد مهم رشد است که بر تمامی جوانب زندگی تأثیر می‌گذارد. افرادی که از مهارت‌های اجتماعی لازم برخوردارند، در مسیر زندگی با سهولت بیشتری با مسائل کنار می‌آیند و به طور کلی در موقعیت‌های زندگی موفق‌تر عمل می‌کنند. رشد اجتماعی بر مجموعه متوازی از مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای انطباقی مربوط است که فرد را قادر می‌سازد با افراد دیگر روابط متقابل مطلوب داشته باشد، واکنش‌های مثبت بروز دهد و از رفتارهایی که پیامدهای منفی دارند، اجتناب ورزد. وجود مهارت‌هایی چون همکاری، مسئولیت‌پذیری، همدلی، خویش‌داری و خود ا تکابایی از مولفه‌های رشد اجتماعی به شمار می‌روند. (نظری نژاد، ۱۳۸۷).

اجتماعی شدن افراد به معنای همسانی و همخوانی آنها با قواعد، ارزش‌ها و نگرش‌های گروهی و اجتماعی است. در این فرایند افراد مهارت‌ها، دانش‌ها و شیوه‌های سازگاری را می‌آموزند و امکان روابط متقابل را در یک فعل و انفعال مستمر به دست می‌آورند (اخوان تفتی و موسوی، ۱۳۸۶). مهارت اجتماعی، مجموعه‌ای از رفتارهای آموخته شده است که نقطه شروع موفقیت و تداوم بر همکنش‌های اجتماعی مثبت مانند: کمک کردن، شروع روابط، کنترل خلق و خو و به عبارتی رشد اجتماعی می‌شود (گریشام^۱، به نقل از بری و ارین^۲، ۲۰۱۰). کسانی که در زمینه رشد اجتماعی به شکوفایی رسیده‌اند، به سطحی از مهارت در روابط اجتماعی دست

^۱.Grisham

^۲.Berry, B & Erin, D

یافته اند که می‌توانند به راحتی با دیگران زندگی سازگارانه‌ای داشته باشند (ماسن^۱ و همکاران، ترجمه یاسایی، ۱۳۹۰).

الیس وایتزمن (۱۹۸۱) تشخیص رشد اجتماعی را از رشد ذهنی هم دشوارتر و آن را سطحی از مهارت در روابط اجتماعی می‌داند که با آن می‌توان با مردم به راحتی زندگی کرد و سازگار باشد. رشد اجتماعی مهمترین جنبه رشد وجود هر شخص است که نه فقط در سازگاری با اطرافیانی مؤثر است که هم اکنون با آنها سروکار دارند، بلکه در میزان موفقیت و پیشرفت تحصیلی نیز تأثیر دارد. این جنبه رشد یک کیفیت پیوسته است و به تدریج به کمال می‌رسد (فرخی، ۱۳۸۱، به نقل از کریمی زیوه، ۱۳۹۲).

رشد اجتماعی یکی از جنبه‌های رشد آدمی است و منظور از آن این است که فرد بتواند روابط اجتماعی برقرار کند یا رشد و نمو لازم برای برقراری روابط اجتماعی به دست آورده باشد و به عبارت دیگر وقتی فرد یاد گرفت که با معیارها، خلیقات و سنت‌ها هم‌نوایی کند و به مرحله‌ای رسید که توانست با جامعه‌اش ارتباط و تعاون داشته باشد می‌گوییم از لحاظ اجتماعی به رشد و تکامل رسیده شده است (شعاری نژاد، ۱۳۸۸).

یکی از خصایص مهم افرادی که از رشد اجتماعی کافی برخوردارند، این است که آنها واجد مهارت‌های اجتماعی هستند، به عبارت دیگر می‌دانند چگونه کنش کنند تا خوشایند دیگران باشند، بسیاری از روان‌شناسان بر این باورند که رشد ناکافی مهارت‌های اجتماعی نقش بسزایی در ناکامی و شکست‌های آتی افراد دارد. افرادی که توانایی‌های ضروری برای کارکردهای بین فردی مؤثر را یاد نگرفته‌اند، پرخاشگر، تندخو و منزوی هستند، و مورد تنفر دیگران قرار گرفته و توان همکاری مؤثر با دیگران را ندارند و به شدت در معرض خطرات جسمی، روحی و غیره می‌باشند (وارد^۲، ۲۰۰۴).

در اینجا لازم است تفاوت بین رفتار جمعی^۳ و رفتار اجتماعی^۴ را بیان کنیم رفتار جمعی مبتنی بر تمایل شدید موجود زنده به زندگی در میان گروه هم‌نوع خود و دل‌تنگی از تنهایی از موجوداتی که چنین رفتاری دارند. همین که خود را در میان هم‌نوعان خود بیابند هر چند

^۱. Masn, H

^۲. Ward

^۳. gregarious behavior

^۴. social behavior